

Ірина ОНИЩЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0672-0570

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти

Криворізького державного педагогічного університету

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) *irina_onischenko@ukr.net*

КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТТЕРАПІЇ

У статті проаналізовано сучасні підходи до корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку. Акцент зроблено на використанні арттерапії як ефективної інноваційної технології в корекції мовленнєвих порушень у здобувачів початкової освіти. Здійснено аналіз наукових доробок сучасних учених щодо розуміння сутності поняття «арттерапія». Розкрито роль та можливості арттерапевтичних технік для успішної корекції мовленнєвих порушень у молодших школярів. Визначено, що арттерапевтична діяльність має корекційний, розвивальний і виховний потенціал, забезпечуючи ефективну соціальну взаємодію та результативну комунікацію. Звернено увагу на доцільність міждисциплінарного підходу до корекції порушень мовлення та інтегрованого використання різних арттерапевтичних технік, що підвищує ефективність корекційного впливу та забезпечує всебічний розвиток мовлення. Акцент зроблено на застосуванні бібліотерапії, кінезіотерапії, ізотерапії, музикотерапії, імаготерапії як ефективних арттерапевтичних техніках у роботі зі здобувачами початкової освіти, що мають мовленнєві порушення. Поданий матеріал базується на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підходах, урахуванням провідний вид діяльності в молодшому шкільному віці. Підкреслюється важливість здійснення індивідуального підходу до дитини з урахуванням її вікових та психофізіологічних особливостей та потреб. Обґрунтовано доцільність тісної співпраці учасників освітнього процесу щодо корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку, що створює оптимальні умови для розвитку мовленнєвих навичок і особистісного росту учня. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до корекції порушень мовлення, що забезпечує всебічний розвиток дитини, сприяє її соціальній адаптації та інтеграції в освітній процес.

Ключові слова: мовленнєві порушення, корекція мовлення, арттерапія, арттерапевтична діяльність, арттерапевтичні техніки, молодший шкільний вік.

Iryna ONISHCHENKO,

orcid.org/0000-0003-0672-0570

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of primary education

Kyryvi Rih State Pedagogical University

(Kyryvi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) *irina_onischenko@ukr.net*

CORRECTION OF SPEECH DISORDERS IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN THROUGH ART THERAPY

This article examines contemporary approaches to the correction of speech disorders in primary school children, with a particular focus on the use of art therapy as an effective and innovative intervention technique. The conceptual foundations of “art therapy” are analyzed based on recent scholarly research. The study highlights the role and potential of various art therapy techniques in successfully addressing speech impairments in young learners. It is established that art therapy possesses corrective, developmental and educational potential, fostering effective social interaction and communication. Particular attention is paid to the relevance of an interdisciplinary approach and the integrated application of different art therapy techniques, which enhance the effectiveness of correctional work and support holistic speech development. The use of bibliotherapy, kinesiotherapy, isotherapy, music therapy and imagery therapy is emphasized as effective tools in work with children experiencing speech difficulties. The presented material is grounded in competency-based and learner-centered approaches, aligned with the predominant types of activity typical of primary school age. The importance of an individualized approach is underscored, taking into account each child’s age-related and psychophysiological characteristics and needs. The article substantiates the necessity of close cooperation among all participants in the educational process to effectively correct speech disorders, thereby creating optimal conditions for the development of speech skills and the personal growth of the student. The conclusion emphasizes the need for a comprehensive approach to speech correction, which ensures

the holistic development of the child, facilitates social adaptation and supports integration into the educational environment.

Key words: *speech disorders, speech correction, art therapy, art therapy activities, art therapy techniques, primary school age.*

Постановка проблеми. Мовлення є однією з провідних психічних функцій, яка лежить в основі спілкування та особистісного розвитку. Воно має вирішальне значення для розвитку пізнавальних психічних процесів, формування інтелектуальних якостей особистості, здатності до усвідомлення, планування та контролю власної поведінки. Водночас спостерігається тенденція до зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з мовленнєвими порушеннями. Вади мовлення є однією з найпоширеніших проблем, що спричиняє низку вторинних відхилень, які негативно впливають на подальший розвиток дитини. З огляду на це, упродовж останніх років проблема корекції мовленнєвих порушень набула особливої актуальності.

Зростання кількості дітей із мовленнєвими вадами та ускладнення процесу їх корекції створюють додаткові виклики, що спонукають науковців до пошуку нових, більш результативних підходів. Серйозною проблемою залишається брак ефективних методик, які б повною мірою враховували індивідуальні характеристики дитини, зокрема рівень її когнітивного розвитку, емоційну стабільність та особливості сприйняття. У зв'язку з цим логопеди дедалі частіше звертаються до корекційного потенціалу сучасних технологій у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, та розробки ефективних корекційних програм.

Одним із ефективних і результативних засобів корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку є арттерапія. Практика показує, що арттерапія створює сприятливі умови для пізнання особистості молодшого школяра під час виконання творчих завдань, розкриття його внутрішнього світу, розвитку навичок взаємодії та соціальної адаптації. Арттерапія відіграє важливу роль у розвитку мовленнєвої компетентності, особливо у здобувачів початкової освіти, що мають мовленнєві порушення. Вона сприяє не лише покращенню мовленнєвих умінь і навичок, але й позитивно впливає на емоційний стан, соціальні навички та загальний розвиток дитини. Отже, постає необхідність ґрунтовного вивчення ролі та можливостей арттерапевтичних технік для успішної корекції мовленнєвих порушень у молодших школярів.

Аналіз досліджень. Особливості комунікативного розвитку дітей з особливими освіт-

німи потребами були предметом дослідження Л. Журавльової, А. Колупаєвої, І. Повіренної, С. Миронової, Ю. Рібцун, В. Синьова, Є. Синьової, Т. Філіппової, М. Шеремет та ін. Сучасні підходи до корекції мовленнєвих порушень в молодшому шкільному віці досліджували Л. Гуцал, Р. Добрева, О. Ільченко, І. Клименко, А. Колупаєва, Н. Кравець, Л. Лук'яник, С. Миронова, І. Олійник, А. Пехарева, В. Подгорна, В. Тарасун, Л. Тенцер, Л. Тищенко, Л. Трофіменко, О. Форостян, Н. Чередніченко, Л. Яценюк та ін.

Аналіз наукової літератури показав, що арттерапія є складним, багатоаспектним поняттям, явищем інтеграційного характеру, яке досліджується різними науками. Дослідженню феномену «арттерапія» присвячено праці як зарубіжних (Р. Арнхейм, М. Бетенські, Г. Гід, Д. Едвардс, Е. Крамер, В. Ловенфельд, М. Наумбург, М. Ричардсон, Ф. Чизен та ін.), так і вітчизняних (І. Бабій, В. Білан, М. Власюк, А. Кравченко, В. Литвиненко, Т. Мірошніченко, Л. Полторац, Л. Терлецька, А. Хілі та ін.) учених. Можливості арттерапевтичних технік для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами вивчали К. Дабіжа, Л. Дабіжа, Н. Квітка, А. Кравченко, Н. Комарівська, Е. Куцин, І. Лисенкова, І. Середа, О. Титаренко, А. Харківська та ін. Підвищена увага науковців до вказаної проблеми є цілком зрозумілою, адже арттерапія є не лише ефективним інструментом терапевтичного впливу, а й результативним засобом вирішення корекційних, розвивальних, виховних завдань.

Окремі аспекти практичного застосування арттерапії у роботі з молодшими школярами, що мають мовленнєві порушення, висвітлені в наукових розвідках О. Боряк, Ю. Бугери, А. Кравченка, В. Литвиненко, О. Таран, К. Яковенко та ін. Зокрема, О. Боряк досліджує особливості застосування терапії мистецтвом в логопедичній роботі зі здобувачами початкової освіти спеціальної школи, Ю. Бугера – використання засобів арттерапії в розвитку комунікативних навичок молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення, А. Кравченко, В. Литвиненко – використання арттерапії та артпедагогіки в логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку, О. Таран, К. Яковенко – збагачення соціокультурного досвіду молодших школярів із порушеннями мовлення засобами арттерапії та ін.

Отже, незважаючи на значну кількість праць, присвячених різним аспектам корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку, залишається малодослідженою проблема впровадження в практику дієвих арттерапевтичних технік, спрямованих на корекцію мовленнєвих вад у молодших школярів.

Мета статті – розкрити особливості корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку засобами арттерапії.

Виклад основного матеріалу. Витоки арттерапії як наукового напрямку пов'язують із ім'ям британського художника А. Хілла, який у 1938 році, створюючи малюнки навколишньої природи під час лікування від туберкульозу в санаторії Мідхерст, зауважив, що образотворча діяльність допомагає відволіктися від хворобливих переживань та сприяє його одужанню. У 1942 році А. Хілл уперше ввів у вжиток термін «арттерапія», у 1945 році – виклав свої погляди в книзі «Мистецтво проти хвороб», де описав терапевтичний потенціал художньої творчості. В Україні арттерапія привернула увагу як педагогів, так і практичних психологів, що зумовило її впровадження в освітню сферу та корекційні практики.

Аналіз наукових джерел свідчить про різноманітність підходів до розуміння сутності арттерапії. Зокрема, І. Химан трактує арттерапію як оригінальну форму терапії творчістю, що пов'язана з візуальним мистецтвом (живописом, графікою, фотографією, скульптурою), а також з іншими формами творчої діяльності (Химан, 2023: 304), І. Головатюк – як спеціалізовану форму психотерапії, засновану на мистецтві, насамперед, образотворчому, і на творчій діяльності (Головатюк, 2017: 276), Л. Калініна – як терапію, змістом якої є художня творчість людини (Калініна, 2009: 25), І. Бабій – як лікування за допомогою залучення дитини до мистецтв (Теорія, 2014: 4).

Цікавими для нашого дослідження є наукові розробки Е. Куцин, у яких ґрунтовно проаналізовано поняття «арттерапія». Дослідниця дійшла висновку, що поняття «арттерапія» має декілька визначень, зокрема: «динамічна система взаємодії між особистістю, продуктом її творчої діяльності та арттерапевтом у так званому «фасилітаційному» просторі для реалізації найважливіших функцій (психотерапевтичної, корекційної, діагностичної, розвивальної, виховної тощо); терапевтична процедура особистості; інноваційна технологія, що зберігає здоров'я» (Куцин, 2021: 47).

О. Сорока поняття «арттерапія» трактує як інноваційну освітню технологію «лікування» засобами образотворчого мистецтва, зокрема

малюнком, графікою, живописом, скульптурою з метою гармонійного розвитку особистості (Сорока, 2016: 13). Дослідниця зауважує, що як додаткові інструменти в арттерапії використовуються такі форми мистецтва, як музика, танець, гра, казка, драма та ін. Під «лікуванням» у цьому контексті, на думку авторки, слід розуміти трансформацію поведінкових стереотипів, підвищення адаптивних можливостей і активізацію внутрішнього потенціалу особистості. Отже, за переконанням ученої, педагогічна арттерапія забезпечує реалізацію всіх складових корекційно-розвивального процесу в освіті (навчання, виховання, розвиток, корекція) засобами мистецтва, сприяє емоційній стабільності учнів і полегшує їх адаптацію до нових соціально-освітніх умов (Сорока, 2016: 14).

Особливий інтерес для нашого дослідження становлять наукові розвідки В. Литвиненко, у яких розглядаються особливості застосування арттерапії в логопедичній роботі з молодшими школярами. Поняття «арттерапія» авторкою розглядається як міждисциплінарний феномен, що об'єднує мистецтво, медицину, психологію, а в психолого-корекційній практиці – це сукупність методик, які базуються на використанні різних форм мистецького самовираження у символічній формі, що дозволяють за допомогою стимулювання художньо-творчих (креативних) нахилів дитини з особливими потребами здійснювати корекцію психосоматичних порушень, психоемоційних станів та відхилень в особистісному розвитку (Литвиненко, 2011: 11). Як бачимо, сутність арттерапії полягає в терапевтичному й корекційному впливові мистецтва на особистість, що реалізується через художньо-творчу діяльність.

Погоджуємося з думкою В. Шищенко і Н. Канівець, які вважають, що сучасні педагоги не займаються лікуванням через мистецтво, а використовують його як інструмент для досягнення освітніх цілей. Таким чином, за переконанням дослідників, арттерапія в педагогічному контексті має неклінічний характер (Шищенко, 2020: 139). З. Ленів, проаналізувавши наукові підходи до використання засобів мистецтва з корекційною метою та наголосивши на важливій ролі арттерапії у роботі з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, дійшла висновку, що арттерапія має виходити за межі суто психотерапевтичної практики, інтегруючись у корекційно-виховну діяльність таких фахівців, як корекційні педагоги, вчителі, вихователі, практичні психологи, логопеди, діагности, музичні керівники та інші працівники закладів освіти, що працюють із дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема з

тими, хто має тяжкі порушення мовлення (Ленів, 2010: 6).

На основі аналізу наукових джерел сформулюємо власне визначення поняття «арттерапія». На нашу думку, арттерапія – це інтегративна форма корекційно-розвивального впливу, яка поєднує психотерапевтичні й педагогічні підходи з використанням мистецтва як основного засобу. У контексті нашого дослідження арттерапія постає як інноваційна технологія педагогічної та психологічної допомоги, що базується на використанні мистецтва як інструменту для комунікації, самовираження, психоемоційного розвантаження.

У молодшому шкільному віці мовленнєва функція дитини активно формується та вдосконалюється, проте значна частина дітей має ті чи інші мовленнєві порушення, що можуть негативно впливати на навчальну успішність, комунікацію, соціальну адаптацію. У корекційній практиці арттерапія виконує низку важливих функцій, зокрема активізує мовленнєву діяльність, стимулює артикуляційний апарат, збагачує словниковий запас, сприяє формуванню комунікативних навичок, розвитку дрібної моторики.

У системі корекційної роботи використовуються різні засоби арттерапії, що створюють сприятливі умови для самовираження дітей з мовленнєвими порушеннями. На нашу думку, найбільш ефективними арттерапевтичними техніками в роботі зі здобувачами початкової освіти, що мають мовленнєві порушення, є бібліотерапія, кінезіотерапія, ізотерапія, музикотерапія, імаготерапія. Розкриємо їх функціональні можливості, ефективність та перспективи використання у корекційній роботі з молодшими школярами.

1. *Бібліотерапія* – це арттерапевтична техніка, що передбачає використання художньої літератури з метою корекції мовлення здобувача, розвитку його мислення, емоційного інтелекту. В основі цієї техніки, як слушно зауважує В. Литвиненко, лежить застосування спеціально дібраного для читання літературного матеріалу як терапевтичного засобу з метою подолання особистісних труднощів шляхом ідентифікації читача з персонажами художнього твору за допомогою цілеспрямованого, емоційно забарвленого читання (Литвиненко, 2011: 19). Читання, обговорення, інсценування літературних творів активізує мовленнєву діяльність, збагачує словниковий запас, формує емоційно-ціннісну сферу дитини.

У молодшому шкільному віці є важливим враховувати рівень читацької компетентності, читацькі інтереси дитини та її психологічний стан. Бібліотерапевтична діяльність повинна мати

емоційно-позитивне забарвлення та відповідати особливим освітнім потребам дитини. Високу ефективність мають твори з яскравими образами та простими сюжетами. Бібліотерапія як метод корекції мовленнєвих порушень використовує читання та обговорення літературних творів для розвитку мовленнєвих навичок, розширення словникового запасу, покращення дикції, а також для емоційного розвантаження та підвищення самооцінки. Бібліотерапія є ефективним доповненням до традиційних методів корекції мовлення і може бути використана як у індивідуальній, так і в груповій роботі.

Наведемо приклади використання бібліотерапії при різних мовленнєвих порушеннях. Так, при заїканні використання текстів, що містять історії про подолання головними героями труднощів, може допомогти молодшому школяреві відчувати підтримку та знайти мотивацію для роботи над своїм мовленням; при дизартрії читання вголос та виконання артикуляційних вправ, пов'язаних з текстом, може покращити координацію рухів органів мовлення; при алалії та афазії робота з адаптованими текстами та ілюстраціями сприятиме розвитку розуміння мови та мовленнєвої активності.

2. *Кінезіотерапія* – це арттерапевтична техніка, яка базується на використанні рухових вправ для активізації роботи головного мозку, зокрема міжпівкульної взаємодії. У спеціальній освіті вона розглядається як ефективний засіб корекції мовленнєвих порушень у дітей. Її регулярне застосування дозволяє підвищити ефективність корекційної роботи, зокрема в роботі з молодшими школярами, які мають мовленнєві труднощі. Поєднання рухів із мовленням стимулює взаємодію лівої (мовленнєвої) і правої (образної) півкулі мозку, активізує моторні зони, відповідальні за артикуляцію та мовленнєве дихання.

На думку С. Притиковської, кінезотерапія є різновидом лікувальної фізкультури, яка передбачає використання активних і пасивних рухів, спеціальних фізичних вправ для досягнення терапевтичного ефекту. Дослідниця зауважує, що заняття з кінезотерапії сприяють розвитку тілесної чутливості, покращенню координації, розвитку загальної та дрібної моторики, що, у свою чергу, позитивно впливає на розвиток пізнавальної сфери, зокрема на мовленнєвий розвиток (Притиковська, 2015: 248).

Кінезіологічні вправи мають значний вплив на формування пізнавальних і мовленнєвих здібностей у молодших школярів, оскільки сприяють активізації міжпівкульної взаємодії мозку. Покра-

щення нейронних зв'язків між півкулями позитивно позначається на мовленнєвому розвитку, зокрема на артикуляції, сприйманні та побудові мовлення. Ефективними, на наш погляд, є такі вправи, як «Хвиля руками» зі звуковими коментарями; ритмічні кроки з проговорюванням ланцюжків складів; дихальні вправи з жестами; перехресні рухи під ритмічний рахунок; вправи для пальчикової гімнастики з віршами; «Дзеркальне малювання» та ін. Кінезіологічні вправи, які поєднують рухову активність з мовленнєвими компонентами, сприяють корекції артикуляційних і фонематичних порушень, розширенню словникового запасу, вдосконаленню звуковимови, а також розвитку дрібної моторики, формуванню комунікативних навичок у здобувачів початкової освіти.

3. *Ізотерапія* – це арттерапевтична техніка, що базується на використанні образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація тощо) як ефективного засобу корекції і розвитку мовлення. Погоджуємося з думкою Н. Кальки і З. Ковальчук, що ізотерапія є основою арттерапевтичних практик, адже вона передбачає створення зображень на будь-яких поверхнях – від паперу й полотна до дерева, скла, тканини тощо. У процесі малювання можуть застосовуватися різні матеріали: фарби, олівці, пастель, фломастери, крейда. Такий вид творчості стимулює ключові психічні функції – мовлення, сприйняття, координацію рухів, мислення – та сприяє налагодженню взаємозв'язків між ними (Калька, 2020: 15).

У корекційній практиці ізотерапія виступає потужним інструментом корекції мовленнєвих порушень дітей молодшого шкільного віку. Вона спрямована насамперед на розвиток зв'язного мовлення, адже за власне створеними малюнками здобувачі складають розповіді, історії, казки, сюжети, обговорюють деталі зображеного, що стимулює їх мовленнєву активність та покращує артикуляцію. Під час творчого процесу молодші школярі можуть називати предмети, дії, ознаки, кольори, форми, емоції, що сприятиме розширенню їх словникового запасу. Ефективними є такі методичні прийоми, як малювання за темою з подальшим переказом (наприклад: «Що я намалював?»), малювання за уявою, домалювання образу, спільне малювання з педагогом із коментуванням дій, створення малюнків для лялькових вистав або казок, малювання з озвученням дій і придумуванням діалогів між героями.

Ізотерапія відіграє важливу роль у корекції графомоторних навичок молодших школярів, особливо тих, хто має труднощі з письмом, моторною координацією та написанням літер. Малювання,

розфарбовування, штрихування, робота з пастеллю, пензлем чи ватною паличкою стимулює м'язи кисті, пальців, зап'ястя, що є основою для формування навичок письма. Ритмічні та повторювані малюнкові завдання («візерунки з хвиль», «доріжки», «спіралі», ізографічні диктанти та ін.) сприяють розвитку плавності ліній, що необхідно для каліграфічного письма. Використовуючи ізотерапевтичну техніку, слід враховувати індивідуальні особливості кожного здобувача, зокрема рівень моторної координації, характер труднощів у мовленнєвому розвитку, рівень уяви, індивідуальний темп роботи, емоційний стан, а також домінуючий канал сприйняття (зоровий, слуховий, кінестетичний), щоб створити максимально комфортні та ефективні умови для корекційної роботи.

4. *Музикотерапія* – це арттерапевтична техніка, що передбачає використання музики як засобу корекції, емоційного впливу та розвитку комунікативних і мовленнєвих здібностей. У роботі з дітьми з порушеннями мовлення музикотерапія є ефективним інструментом для активізації мовної функції, покращення артикуляції, ритму мовлення та інтонаційної виразності. В умовах війни музика допомагає долати психологічні бар'єри, зокрема здатна знімати напругу та тривогу, які часто супроводжують мовленнєві порушення, допомагаючи дітям почуватися більш впевнено.

Погоджуємося з думкою А. Харківської, яка слушно зауважує, що використання музики на заняттях позитивно впливає на нормалізацію нейрофізіологічних процесів у корі головного мозку та біоритмів, активізує слухове сприйняття, зокрема функції правої півкулі; сприяє покращенню загального самопочуття дітей, удосконаленню рухової координації (виразності, ритмічності, плавності рухів), розвитку сенсорного сприймання, уявлень і відчуттів; стимуляції мовленнєвої активності; нормалізації просодичних компонентів мовлення (тембр, темп, ритм, виразність інтонації); формуванню навичок словотвору та складової структури слова (Харківська, 2024: 50).

Ефективними прийомами музикотерапевтичної роботи є слухання музичних творів із подальшим обговоренням, спів, музикування на простих інструментах, ритмопластика, інтонування, вокалізація, музична драматизація, використання мовно-музичних ігор із використанням співу, жестів, предметних дій. Музичні вправи та ігри, особливо з використанням музичних інструментів, покращують координацію рухів язика, губ та інших органів, залучених до мовлення. Музика

також допомагає відчутти та відтворити ритм і інтонацію, сприяє регуляції дихання, що є важливим для правильної вимови звуків та плавного мовлення, а також сприяє емоційному та соціальному розвитку.

5. *Імаготерапія* – це арттерапевтична техніка, що базується на використанні театральних мистецтв як ефективного інструменту розвитку мовленнєвих і комунікативних здібностей дитини. Завдяки ігровій природі та емоційній виразності театральної діяльності ця техніка ефективно працює як з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення, так і з тими, які мають вторинні мовленнєві труднощі. Вона через гру допомагає збільшити словниковий запас, покращити виразність мовлення, розвинути навички комунікації.

Ми поділяємо точку зору В. Литвиненко, яка підкреслює, що основним призначенням імаготерапії є не виступ перед глядачами як завершальна форма роботи, а зміцнення та фіксація корекційного ефекту. Як правило, застосовується улюблений персонаж учня, із яким розігрується історія, що пов'язана з проблемною ситуацією конкретної дитини. Цей персонаж включається в історію, спеціально створену корекційним педагогом, у якій здобувач, ототожнюючи себе з героєм, успішно долає труднощі та здобуває перемогу. Ефективність методу базується на ідентифікації дитини з позитивним образом (Литвиненко, 2011: 81).

Імаготерапія є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення. Ця техніка допомагає формувати навички побудови речень, зв'язних текстів, розвиває вміння висловлювати свої думки. Театралізовані ігри стимулюють молодших школярів до наслідування, повторення та створення власних висловлювань. Під час підготовки до вистав учні знайомляться з новими словами, поняттями, образами, що сприяє розширенню їхнього словникового запасу. Використання театральних сцен, діалогів, імпровізацій сприяє засвоєнню нових слів та виразів. Участь у групових театральних

вправах спонукає здобувачів початкової освіти до спілкування, співпраці, допомагає розвивати комунікативні навички.

Імаготерапія допомагає долати мовленнєві бар'єри, відкриває реальні можливості встановлювати контакт з учнями через використання ляльок, що особливо ефективно у роботі з сором'язливими, замкнутими дітьми або тими, хто має труднощі у спілкуванні. У цьому процесі застосовуються різноманітні театралізовані ігри, зокрема: «Таємничий гість», «Розмовляючий театр», «Казка навпаки», «Суперечливі почуття», «Мовна експедиція», «Пальчикова лялька», «Абетка настрою», «Групові лялькові вистави» та ін. Завдяки цим іграм та створенню образів здобувачі стають більш впевненими у собі, що допомагає їм подолати страх говорити та виражати свої почуття.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що арттерапія в системі корекції мовленнєвих порушень у молодших школярів є одним із ефективних засобів, що спрямований на покращення звуковимови, розвитку мовного дихання та голосу, зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, формування граматично правильного мовлення. Найбільш результативними арттерапевтичними техніками в роботі зі здобувачами початкової освіти, що мають мовленнєві порушення, є бібліотерапія, кінезіотерапія, ізотерапія, музикотерапія, імаготерапія. Вони допомагають не лише долати логопедичні труднощі, а й створюють емоційно комфортне мовленнєве середовище для розкриття комунікативного, емоційного та творчого потенціалу дитини. Одним із ключових чинників успішної корекційної роботи є тісна співпраця між фахівцями та родиною здобувача початкової освіти. Регулярне спілкування зі спеціалістами, виконання рекомендацій та підтримка дитини вдома підсилюють ефективність корекційного процесу та сприяють ефективному подоланню мовленнєвих вад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головатюк І. Г. Теоретичні основи застосування арт-терапії у процесі професійної підготовки фахівців. Молодий вчений. 2017. № 7. С. 276–278.
2. Калініна Л. А. Використання лялькотерапії як прямої арт-терапії у корекційній роботі з дітьми, які мають проблеми у розвитку. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія : Педагогіка. 2009. Т. 108. Вип. 95. С. 25–29.
3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. Ч. 1. 232 с.
4. Куцин Е. К. Формування арттерапевтичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки: дис. ... докт. філософії: 015. Мукачеве, 2021. 315 с.
5. Ленів З. Корекція порушень усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами арт-терапії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2010. 297 с.
6. Литвиненко В. А. Застосування арттерапії в логопедичній роботі з дошкільниками та молодшими школярами: навч.-метод. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2011. 112 с.

7. Притиковська С. Д. Використання кінезотерапії у логопедичній практиці. Актуальні питання корекційної освіти. 2015. Вип. 5 (2). С. 238–251.
8. Сорока О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2016. 40 с.
9. Теорія і практика арт-терапії / уклад. І. В. Бабій. Умань: Алмі, 2014. 75 с.
10. Харківська А. Арт-техніки у корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Освіта. Інноватика. Практика. 2024. Том 12. № 4. С. 48–52.
11. Химан Г. Використання арттерапевтичних засобів у процесі підготовки майбутніх психологів. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 63. Том 2. С. 301–306.
12. Шищенко В. О., Канівець Н. Г. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання арт-технологій у роботі з молодшими школярами. Інноваційна педагогіка. 2020. Вип. 22. Т. 3. С. 138–141.

REFERENCES

1. Holovatiuk I. H. (2017) Teoretychni osnovy zastosuvannya art-terapii u protsesi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv. [Theoretical basis of art therapy application in the process of future specialists' professional training] *Molodyi vchenyi*, 7. 276–278. [in Ukrainian].
2. Kalinina L. A. (2009) Vykorystannya lialkoterapii yak napriamu art-terapii u korektsiinii roboti z ditmy, yaki maiut problemy u rozvytku. [Using puppetry as an art therapy in correctional work with children with developmental problems] *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. Seriiia : Pedahohika*, 108 (95). 25–29. [in Ukrainian].
3. Kalka N., Kovalchuk Z. (2020) *Praktykum z art-terapii*. [Workshop on art therapy] Lviv : LvDUVS, 1. 232 p. [in Ukrainian].
4. Kutsyn E. K. (2021) Formuvannya artterapevtychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v protsesi profesiinoi pidhotovky. [Formation of art therapy competence of future music teachers in the process of professional training]. *Dys. ... dokt. filosofii: 015. Mukachevo*, 315 p. [in Ukrainian].
5. Leniv Z. (2010) Leniv Z. Korektsiia porushen usnogo movlennia u ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy art-terapii [Correction of oral speech disorders in children of senior preschool age by means of art therapy]. *Dys. ... kand. ped. nauk: : 13.00.03. Kyiv*, 297 p. [in Ukrainian].
6. Lytvynenko V. A. (2011) Zastosuvannya artterapii v lohopedychnii roboti z doshkilnykamy ta molodshymy shkoliaramy. [The use of art therapy in speech therapy work with preschoolers and primary schoolchildren]. Sumy: Publishing House of SSPU named after A. S. Makarenko. 112 p. [in Ukrainian].
7. Prytykovska S. D. (2015) Vykorystannya kinezoterapii u lohopedychnii praktytsi. [Using kinesitherapy in logopedic practice]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*, 5 (2). 238–251. [in Ukrainian].
8. Soroka O. V. (2016) Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly do vykorystannya art-terapevtychnykh tekhnolohii. [Theoretical and methodological bases of the future primary school teachers' training for applying art-therapeutical technologies]. *Avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Ternopil*. 40 p. [in Ukrainian].
9. Teoriiia i praktyka art-terapii (2014). [Theory and practice of art therapy] Uklad. I. V. Babii. Uman: Almi. 75 p. [in Ukrainian].
10. Kharkivska A. (2024) Art-tekhniky u korektsiinii roboti z ditmy z movlennievymy porushenniamy. [Art techniques in corrective work with children with speech disorders] *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 12 (4). 48–52. [in Ukrainian].
11. Khyman H. (2023) Vykorystannya artterapevtychnykh zasobiv u protsesi pidhotovky maibutnikh psykholohiv. [Using art therapeutic means in training intending psychologists] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 63 (2). 301–306. [in Ukrainian].
12. Shyshenko V. O., Kanivets N. H. (2020) Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do vykorystannya art-tekhnologii u roboti z molodshymy shkoliaramy. [Preparation of the future primary school teachers for the usage of art technologies working with elementary school students] *Innovatsiina pedahohika*, 22 (3). 138–141. [in Ukrainian].